

Dejiny od lovcov mamutov po atómový vek

Branislav Kovár - Jakub Drábik (zost.)

HISTÓRIA

pre zaneprázdnených

premedia

powered by

historyweb.sk

premedia

Branislav Kovár – Jakub Drábik (zost.)

HISTÓRIA

pre zaneprázdnených

Recenzenti:

Doc. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.

Mgr. Lucia Benediková, PhD.

Branislav Kovár – Jakub Drábik (eds.)

HISTÓRIA PRE ZANEPRÁZDNEŇÝCH

Prvé vydanie

Vyšlo vo vydavateľstve Premedia, Bratislava 2019, ako jeho 217. publikácia.

Jazyková redakcia Mgr. Lucia Benediková, PhD., obálka František Hříbal,
zalomenie textu Izabela Koska, tlač Těšínská tiskárna, a.s.

Kniha vznikla v spolupráci s Archeologickým ústavom Slovenskej akadémie vied v Nitre
a so Seminárom čínskych štúdií Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne.

ISBN 978-80-8159-798-5

Obsah

Predhovor

9

MAMUTY A NAŠI PREDKOVIA

Mamutom ľudia pasce nekopali (Tomáš Michalík)

13

Skaza megafauny – odohrala sa praveká *Blitzkrieg*? (Dušan Valent)

20

Praveké Stredoeurópanky mali veľmi silné ruky (Dušan Valent)

26

Tolerovali naši pravekí predkovia homosexuálov? (Pavol Jelínek)

29

Prvé etniká na území Slovenska (Branislav Kovár)

36

DOBA MÝTOV A LEGIEND

Prečo asýrski panovníci rituálne lovili levy? (Tibor Sedláček)

47

Ako drevo tvorilo staroveké dejiny (Michal Habaj)

54

Kto ovládal desivé monštrá staroveku? (Veronika Dubcová)

59

Ako sa faraóni pokúsili zachrániť Egypt? (Branislav Kovár)

65

Čierni faraóni ovládli Egypt (Veronika Dubcová)

69

Bitka, ktorá zachránila Európu (Roman Mocpajchel)

75

Pri Pydne porazili Rimania Alexandrových dedičov (Adam Rada)

81

- Prečo Sparta porazila Atény? (Michal Habaj)
87
- Keď rímske légie prešli peklom (Lucia Kovárová, Branislav Kovár)
92
- Mohli sa obyvatelia Rímskej ríše otráviť olovom? (Branislav Kovár)
97
- Rímsku ríšu mohol zničiť bratranec eboly (Evina Steinová)
101

JE STREDOVEK TEMNÝ?

- Obchodovali veľkomoravské kniežatá s otrokmi? (Matej Harvát)
115
- Adoptovali deti v stredoveku aj mnísi? (Evina Steinová)
120
- Kde pochovali arcibiskupa Metoda? (Lucia Nezvalová)
127
- Keď svätci vykonávali interrupcie (Evina Steinová)
132
- Komu vďačíme za broskyne a kurence? (Evina Steinová)
139
- Falošný prorok – mal Mohamed rivala? (Jozef Hyrja)
144
- Ako uhorskí Saracéni študovali v Jeruzaleme (Jaroslav Drobný)
151
- Džingischán bol úspešný vďaka obyčajným vojakom (Michal Holeščák)
157
- Kto boli Chazari? (Michal Holeščák)
162
- Muž, ktorý slúžil piatim kráľom (Terézia Vangľová)
167
- Čo zničilo Vikingov v Grónsku? (Branislav Kovár)
172

ZAČIATKY MODERNÉHO SVETA

- Kto mohol zastaviť kardinála Richelieua? (Oliver Zajac)
187
- Koniec osmanských ambícií pod hradbami Viedne (Helena Markusková)
193

- Muslimskí Lipkovia bojovali za kresťanov (Michal Holeščák)
199
- Hon na čarodejnice bol marketingom cirkví (Evina Steinová)
204
- Padli pri Waterloo, ale ich zuby žili ďalej (Oliver Zajac)
210
- Kto pomohol vytvoriť Spojené štáty? (Martin Tkáč)
214
- Čo vystrájali mladí štúrovci? (Rastislav Molda)
220
- Ludovít Štúr v ohrození života a zdravia (Peter Podolan)
225
- Posádky zmiznutých lodí Erebus a Terror zahynuli v ľade (Roman Mocpajchel)
231
- Naozaj si ľudia mysleli, že Zem je plochá? (Andrej Zeman)
237

Z BLATA DO KALUŽE

- Červený barón zomrel nevyjasnenou smrťou (Vladimír Koppan)
245
- Slepý výstrel z Avrory zmenil svet (Roman Mocpajchel)
251
- Futbalové ihriská vymenili za bojiská (Miroslav Barič)
256
- Slovenský diktátor Šrobár ubránil Bratislavu (Jakub Drábik)
263
- Smrť Lawrenca z Arábie zachránila životy mnohým motorkárom (Miroslav Barič)
270
- Neprejdú! Ako Londýnčania odmietli fašizmus (Jakub Drábik)
274
- Biely orol proti červenej hviezde (Jakub Drábik)
280
- Húževnatého Churchilla nezabila ani Amerika (Jakub Drábik)
288

DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA: POHĽAD DO TEMNOTY

- Germania – Hitlerov megalomanský sen (Jakub Drábik)
299

Príbeh dvoch rodín – priateľstvo moslima a Žida (Jozef Hyrja)	305
Krížovky, ktoré mohli zmaríť vylodenie v Normandii (Jakub Drábik)	311
Peklo z nebies: bombardovanie Drážďan (Jakub Drábik)	317
Atentát na Jozefa Tisa (Martin Posch)	324
Vzdali sa východoslovenské divízie bez boja? (Miroslav Barič)	330
Z bojovníka za slobodu sa stal vlastizradca (Martin Posch)	338
Tlmočníci skrátili Göringovi život (Ivana Krekáňová)	344

MRAZIVÁ VOJNA GIGANTOV

Muž, ktorý zachránil Tel-Aviv (Jozef Hyrja)	353
Keď súdruhovia vraždia súdruhov (Tomáš Černák)	359
Krvavý masaker v Sowete (Jakub Drábik)	365
Prečo bola invázia ZSSR do Afganistanu neúspešná? (Jakub Drábik)	371
Čo majú spoločné Doktor Živago, teroristi a CIA? (Martina Benčuríková)	378
Parížska polícia topila demonštrantov v Seine (Silvester Trnovec)	384
Teroristov v Mogadiše zlikvidovalo nemecké komando (Martina Benčuríková)	391

Jazyková poznámka

400

Autori

401

Podakovanie

407

Predhovor

Pre mnohých boli hodiny dejepisu nuda. História sa zdala byť plná rokov, mien a memorovania. Tým sa v historiografii, samozrejme, nedá vyhnúť, ale dejiny nie sú len o nich. A už vôbec nie sú nudné, práve naopak, sú plné strhujúcich a zaujímavých príbehov.

Niektoré z množstva týchto príbehov vám prinášame v tejto knihe. Dozviete sa, ako ľudia lovili mamuty, ako žili egyptskí faraóni, prečo Sparta porazila Atény. Zistíte, či bol stredovek naozaj temný, kto boli Chazari, čo zničilo Vikingov v Grónsku, kto pomohol vytvoriť Spojené štáty americké, či je Zem naozaj plochá, čo vystrájali mladí štúrovci a kam zmizli tajomné lode Erebus a Terror.

Spolu sa pozrieme na kľúčové i na menej podstatné udalosti 20. storočia, na to, ako Vavro Šrobár ubránil Bratislavu, ako slepý výstrel z Avrory zmenil svet, ako Winstona Churchilla takmer zrazilo auto, či ako tlmočníci skrátili Göringovi život a čo majú spoločné Doktor Živago, teroristi a CIA. Dočítate sa o mužovi, ktorý zachránil Tel-Aviv, a tiež o jednej z najtemnejších – a najmenej známych – udalostí povojnových francúzskych dejín.

Pre moderného človeka 21. storočia budú bezpochyby zaujímavé i témy, o ktorých sa diskutuje aj dnes. Dozviete sa, ako sa v stredoveku ľudia pozerali na interrupcie, alebo ako sa v spoločnosti oddávna vyvíjal pohľad na homosexualitu.

História však nie je len o minulosti. Mnohé, čo sa z nej dozvieme, možno aplikovať aj na dnešný svet a na problémy 21. storočia. Do knihy sme preto zaradili texty o tom, ako „bratranec eboly“ zničil Rímsku ríšu, ako drevo ovplyvnilo priebeh dejín, alebo prečo bola invázia Sovietskeho zväzu do Afganistanu neúspešná.

Inšpiráciou pre vašu vlastnú budúcnosť zas môže byť príbeh o šikovných a podnikavých mníchoch, ktorí donútili sliepky znášať viac vajčiek, alebo text o tom, prečo bol úspešný slávny Džingischán.

V knihe nájdete aj najnovšie vedecké hypotézy, o ktorých neexistuje dostatok dostupnej literatúry. Zistíte napríklad, aké prvé etniká žili na území

dnešného Slovenska, alebo prečo sa Spojenci rozhodli bombardovať Drážďany, keď sa nacizmus zdal byť už dávno porazený.

Jednotlivé kapitoly knihy sú radené chronologicky, no ak začnete našu knihu čítať od konca, vôbec nič sa nestane. Rovnako nebude prekážať, ak ju budete čítať od prostriedku, alebo načriete rovno do svojej obľúbenej témy. *História pre zaneprázdnených* síce nie je tenká kniha, ale jej jednotlivé časti dokážete prečítať aj pri krátkej pracovnej prestávke v tablete či vychutnávajúc si rannú kávu. Naopak, ak patríte medzi ľudí, ktorí sú najšťastnejší, keď sa nevedia od knihy odtrhnúť a radi kvôli čítaniu ponocujú, nájdete v nej množstvo tém, s ktorými sa môžete pasovať tak, ako sa s nimi pasovali naši predkovia v minulosti.

Veríme, že jedným z najlepších spôsobov, akým môžu vedci priblížiť svoje odborné vedomosti a poznatky nadobudnuté rokmi výskumu bežným čitateľom, je príbeh. Historici a archeológovia majú v tomto zmysle obrovské šťastie, pretože ich vedné disciplíny sú plné príbehov, a je úplne jedno, či sa bádateľ zaoberá druhou svetovou vojnou alebo vývojom kamenných sekier v mladšej dobe kamennej.

V dnešnej uponáhľanej dobe často nemáme čas prenikať do tajov histórie na rôznych prednáškach, čítať desiatky hrubých kníh, či sledovať televízne dokumenty. V redakcii internetového časopisu HistoryWeb.sk sme sa preto snažili a ďalej sa snažíme prinášať atraktívne príbehy z dejín, ktoré sú ľahko čitateľné pre všetkých. Zároveň majú taký rozsah, aby ich prečítanie netrvalo dlhšie než pár minút. Časť najúspešnejších z nich si môžete prečítať v knihe, ktorú držíte v rukách.

Branislav Kovár, Jakub Drábik

1

Mamuty a naši predkovia

MAMUTOM ĽUDIA PASCE NEKOPALI

Mamuty sú vďačná téma – každý ich pozná. Od detí (dobrodružstvá mamuta Mannyho v Dobe ľadovej) cez športovcov (mamutie mostíky pre skoky na lyžiach v českom Harrachove, rakúskom Oberstdorfe či v nórskom Vikersunde), horolezcov a turistov (značka oblečenia Mammut), jaskyniarov a cestovateľov (Mamutia jaskyňa v USA je najdlhšou jaskyňou sveta – nemýliť si s Mamutou jaskyňou v Dachsteine v Rakúsku), prírodovedcov (sekvojovec mamutí je najväčším stromom na svete) až po bratislavských i cezpoľných vyznávačov zlatého moku (piváreň Mamut v Bratislave).

Kým pri textoch o praveku je väčšinou potrebné najprv uviesť čitateľa do obrazu načrtnutím kontextu o spoločnosti a jej štruktúre, o typických archeologických nálezoch či o pohrebnom ríte, vyhynutý „huňatý slon“ takéto intro nepotrebuje.

Vývoj

Rovnako ako každý rod, aj mamuty (*Mammuthus*) sa postupne vyvíjali. Nezačneme úplne od Adama (týmto sa ospravedľujeme kreacionistom), ale v období pred asi 1,5 mil. rokov. V tomto čase sa v južnej Európe pasú najstaršie európske mamuty (*M. meridionalis*), ktorých predkovia prišli – pre niekoho možno neočakávane – z Afriky. Nevyzerajú však ešte ako Manny z Doby ľadovej, podobajú sa viac na dnešné slony. Nemajú typickú dlhú srst', ich lebka však už začína byť klenutá.

Stepný mamut, *M. trogontherii*, je už o nejaký milión rokov mladší. Ako napovedá samotný názov, jeho životným prostredím bola najmä step. Objavuje sa uňho dlhá srst' a dochádza k zmenšovaniu uší. Tento druh bol najväčším zo všetkých mamutov; samce dosahovali výšku v kohútiku aj 4,3 m a hmotnosť až 10 ton (iba pre porovnanie, súčasný slon africký dosahuje výšku 3,3 m a hmotnosť 5 – 6 ton). Zo stepného mamuta sa vyvinul mamut srstnatý (*M. primigenius*), t. j. druh, ktorý si predstavíme, keď sa povie „mamut“. Bol o dobrý

Mamut srstnatý

meter nižší ako jeho predchodca (samce približne 2,8 – 3,3 m) aj o poznanie ľahší (do 6 ton). Srstnatý mamut bol dokonale prispôsobený podmienkam doby ľadovej – glaciálu, mal často obrovské kly, dlhú srst', klenutú lebku a malé uši. Na území Severnej Ameriky sa zo stepného mamuta vyvinul tzv. Kolumbov mamut (*M. columbi*), ktorý mal pravdepodobne redšiu srst', ale rovnako veľké kly ako *M. primigenius*. Postupom času tiež rastie počet lamiel na stoličkách – kým *M. meridionalis* ich mal okolo

štrnásť, *M. trogontherii* disponoval už dvadsiatimi a *M. primigenius* si potravu strúhal na ešte členitejších zuboch, ktoré mali aj dvadsaťpäť lamiel.

Zaujímavou odbočkou sú mamuty malých rozmerov, niekedy nazývané „trpasličie“. Tie stoja na konci vývoja mamutov a ich fosílie sa nachádzajú výhradne na izolovaných miestach – na ostrovoch, kde nemali dostatok potravinových zdrojov a postupom času zakrpateli (Sardínia, Channel Islands pri západnom pobreží USA či Wrangelov ostrov severne od Sibíri, kde sa našli najmladší zástupcovia mamutov na svete, ktorých vek je odhadovaný ani nie na 5000 rokov). Tieto minimamuty (pravda, na mamutie pomery) nemerali viac ako dva metre, nezriedka aj menej ako 1,5 metra, čo je polovičná veľkosť v porovnaní s ich kontinentálnymi kolegami.

Mamut a človek

V tejto časti bude vystupovať klasický srstnatý mamut, a to v období mladého paleolitu (zhruba pred 40 000 – 12 000 rokmi, osobitne v čase archeologickej kultúry gravettien približne pred 30 000 – 22 000 rokmi). Prírodné prostredie velilo jasne – treba sa teplo obliecť, je doba ľadová, so svojimi teplejšími či chladnejšími osciláciami. Predmety z mamutoviny sú síce aj staršie (napr. vyhladená časť mamutej stoličky z čias, keď žili neandertálc, podľa analógií so súčasnými austrálskymi aborigénskymi nálezmi trošku veľkoryso nazývaná „čuringa“, z maďarskej lokality Tata), v mladom paleolite sa však s nálezmi z mamutoviny roztrhlo vrece.

Mamut poskytoval paleolitickým lovcem predovšetkým potravu. Aj malé mláďa predstavovalo horu mäsa, nehovoriac o dospelých jedincoch. Ulovenie mamuta bolo nepochybne sviatkom a na určitý čas aj istotou hojnosti mäsa

a tuku. Doklady hostín, kde hral ústrednú úlohu mamut, poznáme z viacerých lokalít pavlovienu (špecifická moravská forma gravettieniu), kde sa našli skládky mamutích kostí. Ich interpretácia nie je úplne jednoznačná, zrejme však pôjde skutočne o pozostatky koristi. V každom prípade je ich existencia jedným (nie však jediným) z kritérií pre klasifikáciu gravettienskej lokality ako pavlovienskej. Na lokalitách sa často našli pozostatky stoviek mamutov (napr. známa skládka z Dolných Věstoníc), v stredomoravskom Předmostí sa dokonca uvažuje o viac než tisícke (!) ulovených mamutov. Škoda, že lokalita sa skúmala pred vyše 120 rokmi – dnes by patrila medzi svetové top paleolitické náleziská. Z poľského Krakova z polohy Spadzista ulica (ak poznáte Krakov, je to presne tam, kde bola v 1. polovici 19. storočia postavená mohyla T. Kosciuszka a v roku 1850 rakúsko-uhorská pevnosť) pochádzajú pozostatky viac než 90 mamutov, medzi ktorými sa našlo viacero hrotov s vrubom, ktoré sú tak nepriamym dôkazom loveckých techník paleolitických lovcov.

Dlhé kosti mamuta boli v niektorých kultúrach (napr. epigravettienske kultúry na Ukrajine a v Rusku) stavebným materiálom, ktorý tvoril konštrukcie pokryté kožami. V takejto paleolitickej jurte zima určite nebola. Z lokalít je potrebné spomenúť známy Mezin či Mežirič, odkiaľ sú priame archeologické doklady týchto „mamutích obydlí“. O podobnom obydľí uvažuje archeológ Martin Oliva aj v o niečo starších Miloviciach na južnej Morave a zrejme nie je ďaleko od pravdy. Niektoré nálezy z východného gravettieniu (nálezy pôvodne pomalovaných mamutích lebiiek) sú – zrejme s istou dávkou fantázie, ale vlastne prečo nie, archeológ má mať myslenie otvorené – interpretované ako paleolitické bubny.

Osobitnú úlohu zohrával mamut v paleolitickom umení. Nálezový fond svetového paleolitického umenia obohacujú nálezy sošiek mamutov (vyrezávaných – ako inak – tiež z mamutoviny), ako aj sošky iných zvierat. Tie staršie sa vyskytli už v aurignaciene, približne pred 30 000 – 40 000 rokmi (krásne nálezy pochádzajú z nemeckých jaskýň Vogelherd či Hohlenstein-Stadel), v našom stredoeurópskom prostredí však jednoznačne dominuje najmä stredná fáza mladého gravettieniu – už viackrát spomínaný gravettien/pavlovienu. Okrem zvieracích motívov sú z mamutoviny vyrezávané aj ozdoby (napr. známe čelenky z Dolných Věstoníc alebo z Pavlova či perličky náhrdelníkov, nezriedka nachádzané v tisíckach kusov, napr. pri výborne zachovaných pohreboch v ruskom Sungire) či iné umelecké artefakty, medzi nimi napr. jeden z najstarších portrétov na svete z Dolných Věstoníc. Používanie mamutoviny ako atraktívneho materiálu pretrváva aj v mladších obdobiach mladého paleolitu, keď je mamut v našich končinách už skôr hosťom než všadeprítomným domácim. Dokladmi sú malé abstraktné sošky predstavujúce ženy či ženské atribúty (napr. z Pekárny alebo z Gönnersdorfu), datované do magdalénienu (asi pred 15 000 – 12 000 rokmi).

Mimochodom, hádajte, z čoho je vyrezaná naša moravianska venuša. Správne... A nie je jediná, mamutovina je materiálom nemalého počtu venuší – čím ďalej na východ, tým ich je viac (napr. Kostienki, Gagarino či Jelisejeviči). V jednom prípade (nálezisko na Francúzskej ulici v Brne) je z mamutoviny vyrezaná dokonca skulptúra muža, interpretovaná ako šamanská pomôcka – bábka, zložená z viacerých pohyblivých častí.

To však nie je všetko. Mamuty často nachádzame ako jeden z motívov atraktívneho skalného umenia, hoci prekvapivo nepatrí k najčastejšie zobrazovaným zvieratám. Že by sa paleolitickým lovcom nezmeslili do úzkych jaskýň, aby tu mohli stáť „modelom“? Doklady jaskynného skalného umenia určite poskytli viaceré francúzske jaskyne (napr. Rouffignac, Font-de-Gaume, Cougnac, Gargas či Les Combarelles). Známe je tiež skalné umenie z územia na východe, na ktorom je tiež zobrazený mamut (napr. jaskyne Kapova či Ignatievská).

Jednoducho, nálezy umenia – ako *art mobilière*, tak skalného umenia – ktorého motívom je mamut, nachádzame v dlhom časovom období desiatok tisíc rokov vo veľkej časti Eurázie. V paleolite sa človek bez mamuta len ťažko zaobišiel.

Lov mamutov

Mamut a človek – príbeh pokračuje

Príbeh človeka a mamuta pokračuje aj v súčasnosti, resp. v nie dávnej minulosti, hoci, logicky, v úplne inej podobe. Prvé kontakty boli z dnešného pohľadu pomerne úsmevné. Prvá zmienka o zmrznutom mamutovi pochádza od holandského cestovateľa Nicolaesa Witsena, ktorý vo svojej správe o ceste na Sibír z roku 1692 píše, že mamuty sú hnedé a zapáchajú. Už o niekoľko rokov neskôr, začiatkom 18. storočia, zaujala otázka mamutov cára Petra Veľkého, ktorý po vlastnom preskúmaní mamutích kostí z Kostienok vyvodil záver, že ide o pozostatky antického bojového slona. Prvé rekonštrukcie mamutov sa podobali skôr na prerastené prasatá s kľami smerujúcimi dole. Autorom prvej vedecky zostavenej mamutej kostry (1808) bol ruský vedec Michail Adams, ktorý sa vybral na miesto, odkiaľ bol niekoľko rokov predtým hlásený nález zmrznutého mamutieho tela. Mäso medzitým padlo za obeť nielen divej zveri, ale aj psom miestnych Jakutov. Napriek tomu našiel Adams na mieste takmer kompletnú mamutiú kosť, ako aj tú časť kože, na ktorej mamut ležal (podľa dobových údajov malo desať chlapov čo robiť, aby ju odniesli) a zo zeme bolo pozbieraných viac ako 15 kg srsti.

Zaujímavým je prípad mamuta z Berezovky. Do Sankt Petersburgu ho expedícia cárskej akadémie vied priviezla v roku 1901 zo severozápadnej Sibíri, odkiaľ nález ohlásil miestny lovec. Tento odrezal a predal mamutie kly, ale tela sa z náboženských dôvodov nedotkol. Mimochodom, za nález mamutej kostry bola už v roku 1860 vypísaná odmena 100 rubľov a v prípade nálezu kostry so zachovaným mäsom a srstou 300 rubľov. V súčasnosti vieme, že tento mamutí samec uhynul asi pred 35 000 rokmi vo veku asi 35 rokov. Vyslaná expedícia (ktorá sem cestovala štyri mesiace a naspäť šesť mesiacov) postavila na mieste nad telom zrubový prístrešok, ktorý bol vykurovaný, aby sa telo čím skôr dostalo zo zovretia ľadu. Pre senzácietich uvedieme údaj o stoporenom penise mamuta, ktorý mal dĺžku 86 cm a hrúbku 18 cm. Osobne verím, že si zapamätáte skôr to, že ide o doklad smrti udusením než konkrétne centimetre...

Významné nálezy mamutích tiel

Nálezy mamutích tiel sa objavujú na viacerých miestach na Zemi. Pomerne často sa vybagrujú, alebo vylovia z dna Severného mora, ktoré bolo ešte pred 9 000 rokmi súšou. Nevšednú lokalitu predstavujú náleziská v Severnej Amerike, kde nešťastné mamuty popadali do jazierok s horúcimi minerálnymi prameňmi (nález asi 60 kostier mamutov v Hot Springs) alebo prírodným asfaltom (Rancho La Brea, dnes centrum Los Angeles). Mamutie kosti sa nachádzajú takmer v celej Európe, a teda aj u nás – niekedy sú v archeologickom kontexte, niekedy nie. No najvýznamnejšou zásobárňou

Výskum „mamutieho“ obydlija na lokalite Mežirič a jeho rekonštrukcia

mamutích tiel – áno, bavíme sa už o telách, nielen o kostiach či zuboch – je prírodná chladnička Sibír.

Predpokladá sa, že do rúk vedcov sa dostane len malá časť objavených sibírskych mamutích tiel. Väčšina sa predá na čiernom trhu do tradičných čínskych lekární, a špičkové nálezy sú určite aj predmetom čierneho trhu s archeologickými alebo paleontologickými pamiatkami. Podľa údajov geológov či miestnych obyvateľov sa však objavené telo často zakope, buď z náboženských („Mamut nosí nešťastie“) alebo z praktických (spomalenie či zastavenie geologických či stavebných projektov, zvýšená mediálna pozornosť, obavy z prítomnosti archeológov či paleontológov) dôvodov. Kly ako lukratívna položka sa zvyknú odrezat' a predat' priekupníkom. Vývoz mamutoviny z územia Ruska je pritom prísne zakázaný – na rozľahlé sibírske pláne je však Moskva zjavne krátka. „Tipnete si“, akú dĺžku a hmotnosť majú najdlhšie zachované kly? 4,2 metra a 84 kg.

V roku 1977 objavili mláďa mamuta, ktoré nazvali Dima. Zahynulo vo veku asi 0,5 až 1 rok, bolo necelý 1 m vysoké a asi 40 000 rokov staré. Za života vážilo vyše 100 kg, nájdené telo však v dôsledku straty vody vážilo len 61 kg. V roku 1988 bola zas objavená Máša – najzápadnejšie situovaný zmŕznutý mamut, nájdený na polostrove Jamal. Výnimočne zachovaný exemplár je tzv. jukagirský mamut, nájdený v roku 2002. Jedným z najnovších mimoriadne dobre zachovaných nálezov je zasa mláďa Ljuba, nájdená v roku 2007. Ljuba má kompletne (s výnimkou chvosta) zachované

telo. Zahynula asi pred 10 000 rokmi a v okamihu smrti mala výšku 85 cm a dĺžku 130 cm.

A na záver rozuzlenie mamutej hádanky. Kto si ešte spomenie na podnadišpis na začiatku? Eduard Štorch (1878 – 1956) bol spisovateľom a významným popularizátorom archeológie, určite väčšina z nás čítala jeho Lovcov mamutov (knižka, ktorá k štúdiu archeológie priviedla autora týchto riadkov). Okrem iného je však – aspoň v našich končinách – pôvodcom dodnes rozšíreného mýtu o spôsobe lovu mamutov vykopaním hlbkej jamy, do ktorej paleolitickí lovci nahnali chudáka hrubokožca a tam ho bezškrupulózne dorazili oštepami a umlátili kameňmi. S veľkou úctou k dielu E. Štorcha a s ambíciou formovať povedomie verejnosti o praveku je však potrebné uviesť, že tento spôsob bol v podmienkach glaciálu jedným z tých najmenej pravdepodobných. Na otázku, ktorú máte určite na perách, sa dá odpovedať nasledovne:

Zmrznutá pôda a kopanie v nej je ťažkým orieškom aj v súčasnosti, nieto v dobe ľadovej.

Nevieme, akými nástrojmi by sa do takej otrockej práce paleolitickí lovci (či kopáči?) pustili.

Ako by paleolitickí lovci nahnali mamuta práve na miesto, kde ho potrebujú? Zvlášť v pomerne otvorenej krajine.

Nakoniec, žiadne takéto jamy neboli archeologicky zistené – nie je to síce nepriestrelný argument, ale veľmi dobre zapadá do mozaiky našich vedomostí o paleolite.

Tomáš Michalík